

*А. О. Штогрин,
магістр, старший викладач*

*А. М. Штогрин,
магістр, старший викладач, кафедра образотворчого
і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка*

В. ГАГЕНМЕЙСТЕР ТА МИСТЕЦЬКИЙ МЕЙНСТРИМ НА ПОДІЛЛІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У статті зазначені основні позиції становлення українського мистецтва на Поділлі поч. ХХ ст.. Дослідник, науковець, етнограф, видавець, художник, котрий, закохавшись у Поділля, розділив долю української інтелігенції 30-х років. Поштовх, котрий отримало подільське мистецтво і мистецтвознавство, заслуговує на ретельне вивчення на поч. ХХІ століття.

Ключові слова: мистецтво Поділля, історична мистецька спадщина, художньо-промислова школа, художники-етнографи, графічна продукція, пода-рункові відкритки, художньо-графічні альбоми, мистецтво і мистецтвознавство.

«Місце і роль інтелігенції – головної складової політичної еліти» – постулат, котрий залишається предметом дослідження науковців та інтелегенції.

Помилкою було б вважати, що культурна ситуація на Поділлі поч. ХХ ст. розгорталась виключно навколо художніх осередків. Віддаючи належне нашим дослідникам, треба сказати про існування «осередків» у значенні кола однодумців навколо театрів, хат-читалень, і т.н., котрих у провінції було по дві-три-чотири на місто. Митці, серед яких були і поети, і письменники, мали можливість в умовах пом'якшення більшовицького режиму на периферії, в умовах НЕПу докласти зусиль до розвитку національного мистецтва.

Дослідження Поділля відбувалося через «історико-краєзнавчий рух», у 20-х – першій пол. 30-х рр. та активну діяльність багатьох дослідників відомих не тільки в Україні.

У Кам'янці-Подільському на початку 20-х р. в силу різних обставин зосередилася група різного роду наукової інтелігенції, яка працювала в міських навчальних закладах, Сільськогосподарському інституті, технікумах, художньо-промисловій школі тощо [6, р.3, с.3-4].

Червень 1921 року запам'ятався кам'янчанам тим, що «Кам'янець-Подільський комітет охорони пам'яток старовини, мистецтва і природи» (Камподкост), до котрого входили Ю. Сіцінський, П. Клепацький, Є. Сташевський, С. Дложевський, Я. Регула, В. Гагенмейстер, В. Свідзінський, голова професор Пилип Клипенко, влаштував археологічну виставку.

Пилип Клименко, Євген Сташевський, Павло Клепатський, Микола Ясинський, Яків Регула прочитали свої історичні лекції, Юхим Сіцінський – «Монументальні пам'ятки старовини на Кам'яничині», «Знахідки палеоліту і неоліту на Кам'яничині», «Подільські друкарні в XVI-XIX ст.», Євген Сердюк – «Значення місцевих архітектурних форм в історії українського стилю», Володимир Гагенмейстер – «Народне мистецтво на Поділлі», «Графіка книги».

Саме тоді постає Кам'янець-Подільська художньо-промислова школа, що заснована у 1905 році художником В'ячеславом Розвадовським як художня школа-інтернат [4, с.2].

Серед славних імен художників, які гаряче полубили Поділля, почесне місце належить Володимирі Миколайовичу Гагенмейстеру, що був відомим художником і педагогом, очолював школу [6, р.4, с.3].

Володимир (Карл-Ріхард) Гагенмейстер народився 1887 р. у Виборзі поблизу Санкт-Петербурга. Викладав у художній школі Пскова, а 1916 р., за наказом Міністерства, був переведений в Україну на посаду директора художньо-промислової школи.

Володимира Миколайовича надзвичайно вразила історія та мистецтво Поділля, він залишився тут до кінця свого життя.

Досліджуючи народно-мистецьку історичну спадщину краю, збирав етнографічні матеріали в навколишніх селах, робив замальовки, записував прийоми роботи народних майстрів. Він потроїв число учнів школи, відкрив ткацький та літографський відділи, застосовуючи навички, розвідані під час наукових експедицій.

З 1919 р. Гагенмейстер викладав у Кам'янець-Подільському університеті історію всесвітнього мистецтва, був одночасно аспірантом Харківського художнього інституту. Для кращої комунікації, у своїй роботі, він за півтора роки вивчив українську мову.

Попри усе будучи людиною активною, належав до подільської «Просвіти», до Кам'янець-Подільського наукового Товариства при Українській Академії наук, яке поставши 1925 р., гуртувало широке коло дослідників.

В. Гагенмейстер видав величезну кількість альбомів і листівок з графічними замальовками архітектурних пам'яток Поділля. Підготував та видав книжки й альбоми з народного мистецтва. Серед них: «Українська старовина. Подільське гончарство», «Кахлі: Україна, Росія, Польща», «Гончар Бацуца», «Зразки народного мистецтва на Поділлі», «Настінні розписи Кам'яниччини», «Селянські настінні розписи Кам'яниччини» та інші 1920-1931 рр. [10, с.3].

Вихована Володимиром Миколайовичем школа дала щедрі плоди. Серед її талановитих вихованців: Сергій Кукуруза, Тамара Сис, Василь Артеменко, Юхим Гаврилук, Михайло Ліцинер, Зінаїда Охрімівич, Ніна Сулковська, Олена Юхимівич. Багато з них зберегли пам'ять про свого палкого вчителя, власними науковими здобутками піднесли високо славу художньо-промислової школи [2, с.21].

Найбільшою заслугою в існуванні керованої В. Гагенмейстером промислової школи була її краєзнавча діяльність. Наслідування та популяризація саме подільських керамічних форм та наслідування орнаментів Поділля.

Кожен літній сезон школярі цієї школи відряджались у села Подільської губернії для створення замальовок, копій, ескізів інтер'єрних розписів, витинанок, одягу, скатертин, вишивок, доріжок, килимів, що потім використовувались у навчальному процесі, потрапляли у музей та запасники школи [5, с.136].

Власна майстерня, друкарня, музей. Невеликий видавничий відділ уможлилював не тільки пропагування, а й виготовлення творчої графічної продукції, святкових, подарункових відкриток, художньо-графічних альбомів, проведення експериментів з освоєнням різних технік графіки.

Через все своє життя учні школи пронесли свою любов і повагу до викладачів та вчителів школи [4, с.3].

Володимир Гагенмейстера: «Старий Кам'янець-Подільський. Ратуша», 1923 р., «На користь безробітним», «Вітряна брама», 1924 р.; серія «Кам'янець-Подільський» (з 12 кольорових листівок), 1926-1927 рр.; «Кам'янець на Поділлі», 1927 р.; серія «Жіночий народний одяг», «Поділля», «Поділля з фотографій Грейма», «Поділля», «Поділля. Баба в опанчі», «Село Бубнівка Проскурівської

округи», «Село Мазники Кам'янецької округи», 1927 р.; «Орнамент кераміки. Село Адамівка Кам'янецької округи», 1928 р., Михайло Жук «Портрет Михайла Коцюбинського», 1917 р.; «Башта на розі Мурів», «Будинок Михайла Коцюбинського», «Куточок єврейської дільниці Єрусалимка», 1928 р.

Листівка стала своєрідним елементом культури Поділля наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. Сьогодні вона існує як неповторний образний історичний документ і об'єкт для дослідження минулого [1, с.2].

І сьогодні, продукція друкарні ХІІІ, присвячена історичним подіям, народному мистецтву, настінні розписи, портрети історичних осіб, а також поштівки, вважаються бібліографічною рідкістю.

Його авторству також належить літографічний альбом «Старий Кам'янець-Подільський» 1930 р.

Спочатку репресії, а потім смерть В. Гагенмейстера були символічним кінцем художньої освіти на Поділлі на початку ХХ ст.

Творчо начало, неконтрольованість творчих процесів становить небезпеку існування тоталітарній системі будь-якого часу і режиму. Творчість потребує свободи і спокою. Саме це стало віддзеркаленням долі і подій навколо постані В. Гагенмейстера, і могло бути перерване тільки репресивно [5, с.139]. Кульмінацією в існуванні школи за керівництва В. Гагенмейстера були закиди центрального керівництва в зайвій акцентації на традиційне українське мистецтво Поділля та спроби припинити існування школи. У рекомендаціях, що надходили, зазначалось про більшу орієнтацію спеціалістів для роботи на уніфікованій технологічній основі, без зайвої декоратизації. Керамічна та скляна продукція підлягала спрощенню та вихолощенню зовнішньої форми.

Поступово змінивши напрямок школи у профшколу, перейменували спочатку у скляно-керамічний технікум, а у 1930 році, ліквідували зовсім, перевівши студентів у Горький.

Список використаних джерел:

1. Козюк В. Поділля на старій листівці. Вісник вінницького краєзнавчого музею / В. Козюк. – 2008.
2. Данилюк Архип. Шляхами України : етнографічний нарис / Архип Данилюк. – Львів : Світ, 2003. – 256 с., іл.
3. Козлова Н. Художник і педагог.
4. Ерн О. Кам'янець-Подільська Художньо-промислова школа, її роль у розвитку художньої освіти та у культурному житті Поділля у 20-30-х роках ХХ століття / О. Ерн (Гагенмейстер), М. Мошак. – Кам'янець-Подільський, 2002.
5. Мистецтво освіти в Україні ХІХ-ХХ століття: Структурування, методологія, художні позиції. – Львів : Українські технології, 2005. – 528 с., іл.
6. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – 2008. – №14.
7. Кам'янецька ведута // Пам'ятки України. – 2000. – №3-4.
8. Репресована Україна 1917-1941 років. Проф. М. Роженко Академік Академії наук вищої школи України // Електронний ресурс. Персональний сайт Історика В. Білоконя.
9. Словник митців-педагогів України та українців у світі (1850-1950 р.р.) – Львів : Українські технології, 2002 – 144 с., 176 іл.

Main positions of development of the Ukrainian art in Podillia in the early 20th century are mentioned in the article. A researcher, scientist, ethnographer, publisher, artist having fallen in love with Podillia shared the lot of the Ukrainian intelligentsia

of the 30s. The stimulus given to the Podillian art and art-critic deserves detailed study at the beg. of the 21st century.

Key words: Podillian art, historical art heritage, artistic-industrial school, artists-ethnographers, graphic production, present cards, artistic-graphic albums, art and art-critic.

Отримано: 10.11.2011 р.

УДК 004.004.7(045)

А. В. Штыров,

доцент кафедры Теории и методики обучения физики и информатики
Волгоградского государственного социально-педагогического университета

Н. В. Казанова,

доцент кафедры философии Волгоградского государственного университета

РОЛЬ ПРОЦЕССОВ ИНФОРМАТИЗАЦИИ В ФОРМИРОВАНИИ ПОСТИНДУСТРИАЛЬНОЙ ПАРАДИГМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Феномен информатизации, лежащий в основе процесса формирования нового типа общества, имеет двойственную природу. С одной стороны, наблюдается продолжение и многократное усиление модернистского тренда на облегчение доступа широких масс населения к информации (всеобщая грамотность, средства массовой информации и т. п.), постоянное появление новых технических средств хранения, обработки, доступа, обмена и распространения информации, основанных на цифровых технологиях. С другой стороны, наличествует постмодернистская тенденция к децентрализации информационных потоков и предоставлению участникам информационных процессов возможности быть в массовом порядке не только потребителями, но и производителями информации.

Ключевые слова: информатизация, постиндустриальная парадигма образования, информация, информационный процесс.

Всё это приводит к лавинообразному нарастанию количества информации, порождающему, в свою очередь, парадоксальное следствие: затруднение доступа потребителя к *полезной* информации. Несмотря на то, что формально она открыта и доступна, её чрезвычайно трудно найти и выделить в информационном море, захлестнувшем современного человека. Умение найти нужную информацию, отфильтровать её от «информационного мусора», становится одной из главных составных частей компетентности современного квалифицированного специалиста. М. Кастельс, известный исследователь процессов становления информационного общества, отмечает в этой связи: «... обучение с использованием Интернета ... меняет характер образования, требующегося ... для развития способностей к обучению в условиях основанных на Интернете экономики и общества. Главным моментом здесь является переход от собственно обучения к обучению тому, как учиться ... действительно необходимым качеством ... становится умение принимать решения в отношении того, что именно нужно искать, как искать, как обрабатывать и как использовать найденное, чтобы суметь выполнить задачу, побудившую к поиску соответствующей информации. Другими словами, новая форма обучения ориентирована на выработку умения